



**jamk.fi**

# **Maahanmuuttajaopiskelijoiden osallisuus ja työllistyminen**

Heikki Takala

Opinnäytetyö  
Helmikuu 2019  
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala  
Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma

Jyväskylän ammattikorkeakoulu  
JAMK University of Applied Sciences

Tekijä(t) Takala, Heikki	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Helmikuu, 2019
	Sivumäärä 33	Julkaisun kieli Suomi Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi <b>Maahanmuuttajaopiskelijoiden osallisuus ja työllistyminen</b>		
Tutkinto-ohjelma Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Mari Kantanen, Kristiina Juntunen		
Toimeksiantaja(t) -		
Tiivistelmä <p>Maahanmuuttajien osallisuus ja työllistyminen ovat olleet puheenaiheita vuoden 2015 pakolaisaalosta lähtien. Kotoutuksen ja työllistymisen onnistumisesta on puhuttu paljon, mutta ajantasaista tietoa on saatavilla vain vähän. Tilastollisesti maahanmuuttajien työttömyys on kuitenkin nousussa.</p> <p>Tietoa kotoutusohjelmassa olevien maahanmuuttajien osallisuudesta ja työttömyydestä haluttiin saada asiantuntijoilta, jotka ovat työskennelleet niin opetuksen, hankkeiden kuin maahanmuuton parissa. Tehtävä oli kysyä heidän näkemyksiään maahan muuttaneiden opiskelijoiden osallisuudesta sekä työllisyysnäkömistä.</p> <p>Tietoa kerättiin laadullisella menetelmällä asiantuntijahaastattelujen avulla. Asiantuntijoilta kysyttiin minkälaisena he näkevät opiskelijoiden osallisuuden ja työllisyysnäkömät. Vastauksia tarkasteltiin toiminnallisen oikeuden näkökulmasta.</p> <p>Tuloksista kävi ilmi, että osallisuus toteutuu asiantuntijoiden mukaan yhteiskunnallisissa rakenteissa, mutta jää joiltakin osin toteutumatta yksilön arjessa. Työllisyysnäkömät nähtiin valmistumisen jälkeen hyvinä.</p> <p>Yhteiskunnallisten rakenteiden sijaan olisi syytä keskittyä yksilön sekä kielen haasteisiin. Toiminnallisen oikeuden nähtiin toteutuvan Suomessa, eikä yhteiskunnallisista rakenteista löydetty merkittävää yksittäistä tekijää, joka estää osallisuutta.</p> <p>Jatko tutkimusta olisi syytä kohdistaa niin ammattikoulun pääsykokeisiin kuin sosiaalisen median käyttöön maahanmuuttajien keskuudessa.</p>		
Avainsanat ( <a href="#">asiasanat</a> )  maahanmuutto, kotoutus, integraatio, laadullinen, toiminnallinen oikeus, haastattelu		

Author(s) Takala, Heikki	Type of publication Bachelor's thesis 33	Date February. 2019 Language of publication: Finnish Permission for web publication: x
Title of publication <b>Immigrant students' participation and employment</b>		
Degree programme Occupational Therapy		
Supervisor(s) KantanenMari, Juntunen Kristiina		
Assigned by -		
<p>Abstract</p> <p>Immigrants' participation and employment have been daily talking points since the refugee wave hit Finland in 2015. The success of integration has raised a great deal of debate, but updated information on the matter is limited. Statistically immigrant unemployment is on the rise.</p> <p>Information on the phenomenon was collected from the professionals, who worked in the fields of education, immigration and various projects with immigrants. The task was to ask their vision on immigrant students' participation and future employment.</p> <p>This information was collected through qualitative research. The professionals were asked how they see participation and future employment of immigrant students. Answers were viewed from the perspective of occupational justice.</p> <p>According to the results, participation could be seen in social structures, but not wholly in individual daily life. The immigrant's students' employment prospects were seen positive after graduation.</p> <p>Instead of social structures, it would be more fruitful to focus in individual challenges and language barriers. Occupational justice was considered to be a fact in Finland, and there was no single factor in social structures or public services that prevented participation.</p> <p>Follow-up research should be focused on vocational school language tests, and the usage of social media among immigrants.</p>		
<p>Keywords (<a href="#">subjects</a>)</p> <p>immigration, integration, qualitative, occupational justice, interview</p>		

## Sisältö

1	Johdanto .....	2
2	Maahanmuuttajien työllistyminen ja kotoutuminen .....	4
3	Toiminnallinen oikeus .....	7
4	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite .....	10
5	Opinnäytetyön toteutus.....	11
5.1	Opinnäytetyön tiedonantajat .....	11
5.2	Teemahaastattelu .....	11
5.3	Teoriaohjaava sisällön analyysi.....	12
6	Opinnäytetyön tulokset .....	14
7	Opinnäytetyön johtopäätökset .....	17
8	Pohdintaa .....	19
8.1	Toiminnallisen oikeuden viitekehys.....	19
8.2	Kielitaito ja osallisuus .....	19
8.3	Yhteiskunnallinen osallisuus.....	21
8.4	Yksilön osallisuus.....	23
8.5	Lopuksi.....	24
8.6	Eettisyys ja luotettavuus .....	26
8.7	Jatkotutkimuksen aiheita .....	27
	Lähteet.....	28
	Liite 1 .....	31
	Liite 2 .....	32

## 1 Johdanto

Työttömyys ja työllistyminen sekä syyt näiden takana ovat jatkuva puheenaihe. Vaikka yleinen mielipide pitkäaikaistyöttömien ja eläkeputkeen ajautuneiden suhteen on jossain määrin muuttunut sitten 2009 alkaneen laman, joka koetteli niin akateemista kuin teollista työelämää, se koetaan silti laaja-alaiseksi ongelmaksi.

Vaikka lama on taittunut, ei voida yksioikoisesti sanoa, että työttömyys on laskenut. Palkansaajien keskusjärjestö toteaa (Tilastokeskus, 2017.), että työttömien määrä väheni 2017 vain 6500 henkilöllä. Samaan aikaan työvoima kasvoi noin 52000 henkilöllä. Nämä 52000 henkilöä siirtyivät työvoiman ulkopuolelta työmarkkinoille, pääosa työllistyneistä oli 15-24 vuotiaita, sekä yli 55 vuotiaita.

Toisin sanoen työllisyyden nousu selittyi pääosin sillä, että työvoiman ulkopuolelta siirryttiin takaisin työllisiksi. Karhunen toteaa, että erityisen ongelmallista onkin se, että opiskelijat vaikuttavat siirtyvän työmarkkinoille ilman suoritettua tutkintoa (Labour.fi, Maczulskij ym. 2018).

Vielä ongelmallisempaa tämä on maahanmuuttajien keskuudessa. Valtion vastikään teettämässä tutkimuksessa (Laitinen ym. 2016) todetaan että Suomeen muodostuu etnisiä ryhmiä, joiden työllisyysaste jää jatkuvasti kantaväestöä alhaisemmaksi.

Kyseisessä tutkimuksessa (Laitinen ym. 2016) todetaan myös, että varsinkin 15-34 vuotiailla naisilla on huomattavia vaikeuksia työllistyä. Esimerkiksi vain 10% suomessa kymmenen vuotta asuneista somalinalaisista on työllistyneitä. Miehistä noin 50%.

Sama trendi pätee muihin Lähi-idästä muuttaneisiin naisiin. Tämä ilmiö ei näy Afrikasta tai Aasiasta suomeen muuttaneissa, joissa työllistyminen on kantaväestön luokkaa (Laitinen ym. 2016).

Tällä hetkellä maahanmuuttajien työttömyysaste on 2,5-kertainen kantaväestöön verrattuna. Pelkästään pääkaupunkiseudulla noin puolet TE-toimiston asiakkaista ovat maahanmuuttajia, joka viides pitkäaikaistyötön on vieraskielinen (Lauri Ily, maahanmuuttajien työllistyminen, 2018).

Ei ole olemassa selkeää dataa siitä, kuinka pakolaisaallon jälkeen maahanmuuttajien ja pakolaisten osallisuus sekä työllisyys ilmenee yhteiskunnassamme. Tätä varten työterveyslaitos on kehittänyt kykyviisari -kyselyn, jossa käydään läpi yksilön profiilia ja osallisuutta ympäröivään yhteiskuntaan. Tätä kyselyä voidaan käyttää muokaten myös asiantuntijahaastattelussa, joka on tämän opinnäytetyön tutkimuksen perusta.

Toimintaterapian tapa tarkastella yksilöä on uniikki. Sen tapa arvioida asiakasta on strukturoitu, ja tarkka. Toimintaterapia pystyy tunnistamaan yksilötasolla toimintakykyyn vaikuttavia asioita. Se kykenee siihen myös ryhmä- ja yhteiskuntatasolla.

Tämän opinnäytteen tarkoitus onkin tutkia laadullisesti joko ammattikoulussa tai kotouttamisohjelmassa opiskelevien maahanmuuttajien olosuhteita ja osallisuutta toimintaterapeuttisesta viitekehyksestä käsin asiantuntijoiden näkemyksen kautta. Toive on myös se, että tämä tutkimus tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää jatkossa koulujen sisällä sekä erilaisissa hankkeissa.

## 2 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kotoutuminen

Maahanmuuttajalla ja opiskelijalla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä sellaista ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään. Pakolaisella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan YK:n pakolaissopimuksen mukaista henkilöä, jolla on perusteltu aihe pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan, tai joka on jäänyt maahan suojelun tarpeen vuoksi tai humanitaarisista syistä (Anneli Miettinen, Väestöliitto.)

Tässä opinnäytetyössä ei tehdä eroa sen välillä, onko henkilö tullut maahan maahanmuuttajana vai pakolaisena, ja tutkimus käsittää molemmista ryhmistä lähtöisin olevat opiskelijat. Molempiin viitataan tässä opinnäytetyössä maahanmuuttajina.

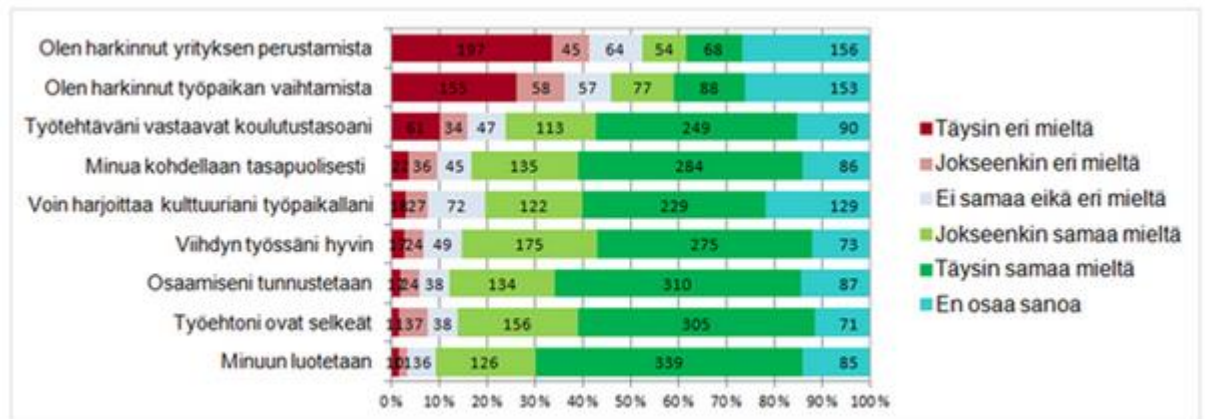
Kotouttaminen on aiheena ollut aina poleeminen. Kotouttamisen prosessia on ohjailtu jokaisen hallituksen osalta hieman eri tavalla. Kotouttamisen diskursseja ohjaavat paljolti puoluepolitiikka, sosio-ekonominen asema, sekä asuinkunta.

Kotouttamisella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan suomen laissa säädettyä kotoutusta, jonka tarkoitus on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia taitoja ja tukea hänen mahdollisuuttaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen (Kotoutumislaki, 1386/2010, 13 §).

Ennen vuotta 2015 maahanmuuttajabarometri näyttää kotouttamisen onnistuneen hyvin (Kuvio 1.).

Barometri esimerkiksi toteaa, että 80% maahanmuuttajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että he voivat harjoittaa kulttuuria työpaikallaan. Enemmistö oli myös sitä mieltä, että heihin luotetaan, ja heidän työehtonsa olivat selkeät.

## Kotouttaminen.fi



Kuvio 1. Maahanmuuttobarometri

Saman barometrin mukaan maahanmuuttajat olivat tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä palveluihin, kuten koulutukseen, harrastustoimintaan ja neuvontapalveluihin (Kuvio 2.).

## Kotouttaminen.fi

Julkinen palvelu	Miehet	Naiset
Kirjasto	3,6	3,6
Liikuntapalvelut*	3,5	3,5
Neuvola	3,4	3,4
Lasten päivähoito	3,6	3,4
Kulttuuripalvelut	3,3	3,4
Perusopetus	3,5	3,3
Nuorten harrastustoiminta	3,3	3,3
KELA	3,3	3,3
Muu koulutus	3,2	3,3
Hammashuolto*	3,2	3,3
Poliisin lupapalvelut*	3,1	3,2
Sosiaalitoimisto	3,2	3,2
Infopankki*	3,1	3,2
Suomen / ruotsin kielen kurssit	3,2	3,2
Korkeakoulutus	3,2	3,2
Vammaispalvelut	3,1	3,2
Asumiseen liittyvät palvelut*	2,9	3,2
Lukio	3,5	3,2
Vanhustenhoito	3,4	3,2
Maahanmuuttajien neuvontapalvelut	3,1	3,2
Terveyskeskus*	3,1	3,1
Ammattikoulutus (nuoret)	3,4	3,1
Ammattikoulutus (aikuiset)*	3,3	3,1
Mielenterveyspalvelut	3,2	3
Työnhakupalvelut*	3,7	2,9

\*vastaajaryhmien välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja (khiin neliö -testi)



Kuvio 2. Tyytyväisyys palveluihin.

Barometrin ollessa kattava, on kuitenkin otettava huomioon, että se on toteutettu vuonna 2012. Tuoreemmat tutkimukset tuottaisivat todennäköisesti erilaisia tuloksia. Barometristä voidaan kuitenkin lukea, että ainakin vuonna 2012 maahanmuuttajat ovat olleet tyytyväisiä saamiinsa palveluihin.

Aihetta on kuitenkin tarkasteltava uudelleen. Vuonna 2015 maahanmuuttajien määrä kymmenkertaistui (Maahanmuuttovirasto, 2019). Tämä loi yhteiskunnan kehittämille rakenteille uusia haasteita, eikä ole selkeästi tulkittavissa, kuinka kotoutus on onnistunut tämän jälkeen.

Tilastojen nopeasta muutoksesta kertoo myös se, että Tilastokeskuksen vuonna 2014 tuottama tutkimus totesi maahanmuuttajien työllisyysasteen vain 9 % pienemmäksi kuin kantasuomalaisten. Tässä tutkimuksessa kuitenkin todetaan, että vaikein tilanne oli pakolaisilla, varsinkin naisilla. Tilastokeskuksen mukaan vain 46% pakolaistaustaisista maahanmuuttajista oli työllistynyt (UTH-tutkimus, 2014, Tilastokeskus). Pakolaisten keskuudessa työllistymiseen vaikuttaakin eniten maassa asuttu aika. Silti, vain alle puolet maassa yli kymmenen vuotta asuneista pakolaisista oli työllistyneitä.

Syyt heikkoon työllistymiseen ovat lähinnä valistuneita arvauksia. Bremenin yliopiston kliinisen psykologian laitoksen julkaisema raportti (Fathi ym. 2018, 65.) on tutkielma teini-ikäisten pakolaisten kotoutusmallista, jossa tutkijat ehdottavat integraation olevan nuorilla pakolaisilla monimutkainen yhtälö, jossa mielenterveys, sosiaalinen ympäristö, tunnetaidot ja traumat vaikuttavat integraation onnistumiseen, joka on johdettavissa myös työelämään.

Samankaltaiseen lopputulokseen on päätyntä myös 2015 Amsterdamissa toteutettu tutkimus (Lamkadden ym. 2015) jossa tutkittiin 410 Somaliasta, Iranista ja

Afganistanista maahan muuttaneita pakolaistaustaisia miestä ja naista. Tutkimuksessa todettiin selkeä korrelaatio kansalaisuuden saamisen ja mielenterveyden parantumisen välillä. Tämän todettiin johtuvan pääasiallisesti siitä, että kansalaisuus antoi oikeuden tehdä töitä.

Tutkimusten valossa voidaan tehdä olettaus, että mielenterveys on useiden osien summa, jossa merkittäviä tekijöitä ovat työ, kulttuuri, sosiaaliset suhteet, sekä ympäristö. Tämä kokonaisuus käsitetään toimintaterapiassa toiminnaksi (Kielhofner ym. 1980).

Tästä syystä tätä tutkimusta käsitellään toiminnallisen oikeuden näkökulmasta (Nilsson ym. 2010). Tämän teorian mukaan osallisuus tai sen puute syntyy yksilön oikeudesta osallistua merkittäviksi kokemiinsa toimintoihin. Osallisuus taas syntyy yhteiskunnan rakenteiden kautta. Jos tämä ei toteudu, se voi johtaa segregatioon ja kotouttamisen epäonnistumiseen.

### **3 Toiminnallinen oikeus**

Toiminnallisen oikeuden teoria linkittää sosiaalisen oikeuden ja toiminnallisen oikeuden toisiinsa. Toiminnallisessa oikeudessa oikeus käsitetään oikeutena olla erilainen. Se hyväksyy yksilön oikeudet toimijana yhteiskunnassa ikään, kykyihin, sukupuoleen, sosiaaliseen luokkaan tai muihin tekijöihin katsomatta (Nilsson, Townsend, 2010).

Toiminnallisen oikeuden keskiössä on ajatus siitä, että toiminnallinen epäoikeudenmukaisuus syntyy hallituksen säätämässä käytännöissä. Nämä käytännöt määrittelevät kuinka vallankäyttö osallistaa ryhmiä tai yksilöitä jokapäiväisiin toimiin. Samalla se sulkee joitakin ryhmiä ja yksilöitä niiden ulkopuolelle. Tämä puolestaan johtaa joidenkin osapuolien osallisuuteen yhteiskunnassa, samalla kun toinen osapuoli saattaa potea deprivatiota (Nilsson Ym. 2010; Hocking 2017), joka johtaa

yhteiskunnan ja yhteisön aikaansaamaan vajeeseen omassa elämässä. Konsepti yhdistyy toimintaterapian teoriaan siinä, että ihminen on toiminnallinen kokonaisuus, jonka tarve on olla jotain, tulla joksikin, kuulua johonkin ja osallistua toimintaan (Hocking, 2017).

Näitä toimintoja määrittelevät puolestaan hallinnolliset sosiaaliset rakenteet, jotka ovat usein kulttuuriin sidottuja. Esimerkkeinä voisi käyttää esimerkiksi tiettyjä rooleja, kuten miesten asevelvollisuutta Suomessa. Tai laajemmin ajateltuna terveydenhuoltoalan määrärahojen epätasaista jakautumista eri ikäryhmien kesken. Tämän opinnäytteen tapauksessa voitaisiin ajatella maahanmuuttajien epätavallisen suurta edustusta palvelualojen työpaikoissa (Fornaro, 2018).

Toiminnallisen oikeuden teoria ei vihjaa, että rakenteet olisivat aina tarkoituksellisia. Ne ovat muotoutuneet kulttuurin ja ympäristön takia tiettyyn muotoon, joka määrittelee mitä kukakin voi tehdä, ja milloin. Tämä on jossain määrin vaikeasti käsitettävä hegemoninen valtarakenne. Viestinnän teoria määrittelee hegemonian hallitsevien kulttuuristen rakenteiden taipumukseksi yrittää vahvistaa yhtenäisyyden vaikutelmaa tukahduttamalla alueelleen pyrkivät vaihtoehtoiset äänet (Kunelius, 2009).

### **Toiminnallinen epäoikeudenmukaisuus**

Vaihtoehtoisten äänien tukahduttaminen johtaa Toiminnallisen oikeuden teoriassa kuitenkin Toiminnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Kun tietyiltä väestönsilta otetaan pois toiminnalliset oikeudet, velvollisuudet ja vapaudet, joko tarkoituksella tai eksklusion kautta missä tahansa elämän vaiheessa, toteutuu toiminnallinen epäoikeudenmukaisuus (Townsend Ym. 2010)

Nilsson ja Townsend (2014) jakavat nämä viiteen eri luokkaan:

### **Toiminnallinen vieraantuminen**

Toiminnallisessa vieraantumisessa väestönosa tai yksilö kokee vieraantumisen yhteiskunnasta ja ympäröivistä yhteisöistä sosiaalisten rakenteiden kautta, jotka estävät heitä osallistumasta heille merkittäviin ja tärkeisiin toimintoihin. Samaan aikaan, toiminnalliseen vieraantumiseen liittyy myös pakotettu toiminta, jossa yksilö on pakotettu osallistumaan toimintaan, joka ei ole hänelle arvokasta tai merkityksellistä.

### **Toiminnallinen deprivatio**

Sosiaalisten rakenteiden aiheuttama ja ylläpitämä eksklusio, jossa osa väestöä rajoitetaan osallistumasta toimintaan, joka parantaisiin heidän hyvinvointiaan ja terveyttään. Näistä esimerkkeinä toimivat ainakin vankilat, vastaanottokeskukset ja pakolaisleirit.

### **Toiminnallinen marginalisaatio**

Sosiaalinen eksklusio, jossa estetään jotakin tiettyä väestönosaa toteuttamasta heille merkittävää toimintaa rajoittamalla heidän vaihtoehtojaan niin sanottujen näkymättömien normien kautta. Näitä normeja ei ole kirjoitettu lakiin tai sääntöihin, vaan ne ovat pikemminkin kulttuurin, tapojen, traditioiden ja joissain tapauksissa infrastruktuurin sanelemia.

### **Toiminnallinen epätasapaino**

Toiminnallinen epätasapaino on eksklusion malli, jossa osalla väestöä on liikaa mahdollisuuksia, ja toisella väestönosalla liian vähän. Toiminnallinen epätasapaino syntyy usein sosio-ekonomisissa rakenteissa, jotka estävät tai ylläpitävät osallisuutta. Toiminnalliselle epätasapainolle tyypillinen määritelmä on se, että yhdellä elämän osa-alueella vietetään kohtuuton määrä aikaa, joka vie resursseja muilta toiminnoilta.

Tästä voidaan pitää hyvänä esimerkkinä jatkuvia ylitöitä, sekä rahan epätasaista jakautumista. Toiminnallinen epätasapaino ei kuitenkaan tarkkaan ottaen erottele yksilöitä taloudellisesti. Townsend (2014) toteaa että myös päivittäisten toimintojen puuttuminen, joka joskus syntyy hyvän taloudellisen aseman johdosta voi johtaa negatiivisiin vaikutuksiin.

### **Toiminnallinen Apartheid**

Toiminnallinen apartheid toteutuu, kun toiminnallisuutta rajoitetaan joko henkilöön, rotuun, vammoihin, sukupuoleen, kansallisuuteen, seksuaalisuuteen tai muuhun vastaavaan piirteeseen vedoten. Tämä rajoittaminen tapahtuu usealla eri tasolla, joista merkittävimmät ovat lain ja talouden sanelemat rajoitteet. Toiminnallista apartheidia voisi luonnehtia parhaiten instituution harjoittaman syrjintänä, jossa syrjintä on tarkoituksenmukaista ja rakenteellista.

## **4 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite**

Tutkimuksen tehtävä on selvittää, kuinka maahanmuuttajana Suomeen tulleiden, nyt opiskelevien henkilöiden osallisuus asiantuntijoiden mukaan toteutuu yhteiskunnan rakenteissa, sekä kuinka tämä sama joukko näkee heidän työllistymisensä.

Opinnäytteen tarkoitus on etsiä tähän ongelmaan selitystä toiminnallisen oikeuden viitekehyksen kautta.

Opinnäytteen tavoite on vastata seuraaviin kysymyksiin:

Minkälaisena opiskelevien maahanmuuttajien kanssa toimivat tahot näkevät opiskelijoiden osallisuuden suomalaisen yhteiskuntaan.

Minkälaisena haastateltavat näkevät työllistymisen opintojen jälkeen.

## 5 Opinnäytetyön toteutus

Tutkimusta varten haastateltiin neljää asiantuntijaa suomen eri koulutuslaitoksista, jotka ovat työskennelleet useita vuosia maahanmuuttajien kanssa kouluympäristössä.

Tutkimusmenetelmäksi valikoitiin laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen avulla on mahdollista kuvata arkielämän ja todellisuuden luonnetta, ja saada selville tutkittavasta asiasta uusia ja kehitettäviä asioita (Hirsjärvi ym. 2010)

### 5.1 Opinnäytetyön tiedonantajat

Tutkimusaineisto hankittiin ammattioppilaitoksien opettajalta, toimintaterapeutilta, sekä hankevetäjiltä, joilla on pitkä kokemus työstä maahanmuuttajien kanssa.

Tiedonantajat saatiin ammatillisten verkostojen sekä henkilökohtaisten suhteiden kautta. Tiedonantajat valikoituivat työkokemuksensa sekä koulutuksensa perusteella. Tiedonantajien valinnassa noudatettiin eliittiotantaa, eli tutkimuksen tiedonantajiksi valittiin vain henkilöitä, joilta odotetaan saavan parhaiten tietoa tutkittavasti ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2002).

Haastateltavia oli neljä. Haastattelut toteutettiin kasvokkain sekä sähköpostin välityksellä, ja tallennettiin puhelimen nauhurille sekä Word-dokumentille.

Litteroinnin jälkeen haastatteluja säilytettiin aineiston analysointiprosessin ajan. Opinnäytteen valmistuttua haastatteluaineisto tuhottiin

### 5.2 Teemahaastattelu

Tutkimusongelmiin haettiin vastauksia haastattelun avulla. Haastattelun etuna on se, että kerätty tieto on subjektiivista ja laaja-alaista. Myös haastattelijan ja

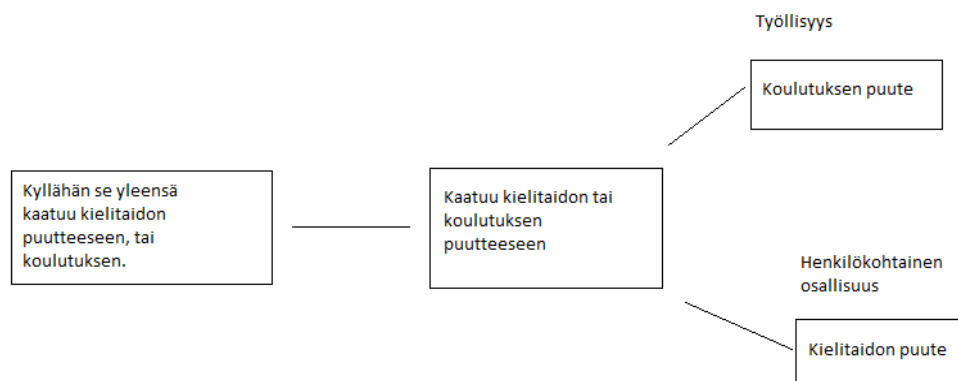
haastateltavan keskinäinen vuorovaikutus koettiin keskeiseksi tekijäksi tiedonsaannissa, siksi haastattelut tehtiin, jos mahdollista kasvokkain.

Haastattelulaji on teemahaastattelu. Teemahaastattelu antaa haastateltaville tilaa vastata kysymyksiin mieleiseseen kokemallaan tavalla (Hirsjärvi & Hurme 2008). Samalla haastattelurunko tarjoaa kuitenkin verrattavia tuloksia. Teemat vaihtelivat haastateltavan ammattinimikkeen mukaan. Esimerkiksi hanketyöntekijöiden kanssa keskusteltiin lähinnä osallisuudesta, opettajien kanssa painotukset siirtyivät työllistymiseen ja työelämään.

### 5.3 Teoriaohjaava sisällön analyysi

Aineiston analyysiin sovelletaan laadullista sisällön analyysia. Laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto ensin pirstotaan pieniin osiin, käsitteellistetään ja lopuksi järjestetään uudelleen uudelleenlaisiksi kokonaisuudeksi (Tuomi & Sarajärvi 2002). Sisällön analyysin vaiheisiin kuuluivat redusointi, klusterointi sekä abstrahointi (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108.).

Aukikirjoitettua aineistoa kertyi yhteensä 20 sivua. Redusoinnissa aineistoa pelkistettiin yleiskieliseksi, jolloin haastatteluista karsittiin pois kaikki epäolennainen, joka ei liittynyt itse tutkimuskysymykseen. Tämän jälkeen aineiston yleiskielisistä ilmauksista tehtiin tyypittelyjä. Luokittelu tehtiin sen perusteella, mikä tuki opiskelijan työllistymistä ja osallisuutta, ja mikä ei. Tämän lisäksi haastatteluista rajattiin pois ne asiat, mitkä eivät palvelleet opinnäytetyötä teemallisesti.



#### Esimerkki aineiston luokittelusta 1

Aukikirjoitetusta tekstistä etsittiin ilmaisuja, jotka vastasivat tutkimuksen kysymyksiin. Nämä ilmaisut ryhmiteltiin ja luokiteltiin tutkimuskysymysten mukaisesti, jotka tässä tapauksessa olivat osallisuutta tukevat tai estävät asiat, sekä työllisyyttä edistävät tai estävät asiat.

Seuraavassa analyysivaiheessa aineisto klusteroitiin. Tässä analyysivaiheessa ilmaisut käydään tarkasti läpi, ja vastauksista etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä, jotka edelleen yhdistetään omiksi ryhmikseen. Nämä ryhmät luokiteltiin ja nimettiin sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä.

Tämä opinnäytetyö käsittelee aihettaan toiminnallisen oikeuden kautta, jolloin oli mielekästä nimetä nämä ryhmät teorian käsitteiden mukaisiin ryhmiin. Näitä olivat



Toiminnallinen vieraantuminen, toiminnallinen deprivatio, toiminnallinen marginalisaatio, toiminnallinen epätasapaino sekä toiminnallinen apartheid.

## 6 Opinnäytetyön tulokset

Aineiston teemoja peilattiin teemoittelun jälkeen toiminnallisen oikeuden teoriaan.

Merkittävimmin esiin nousi viisi pääteemaa:

1. Kielitaidon puute. Useista vastauksista kävi ilmi, että monet opiskelijoiden pulmat ja elämää rajoittavat tekijät johtuivat kielitaidon puutteesta.
2. Suppeat sosiaaliset suhteet. Kantaväestöön oli heikosti yhteyksiä, ja ystävyysuhteiden luominen nähtiin vaikeana kulttuuri-erojen takia.
3. Hyvät työllisyysnäkökymät. Opiskelijoiden työllistyminen koettiin hyvänä, suomalaiset yritykset olivat avoimia rekrytoinnille kielitaidon puutteista huolimatta.
4. Riittävä ohjaus. Opiskelijat saivat opiskellessaan jatkuvaa ohjausta, heille jaettiin myös riittävästi tietoa palveluista.
5. Työ koettiin merkittäväksi. Opiskelijoiden halu elättää itsensä oli hyvä, eikä tukia haluttu nostaa enempää kuin oli tarpeen.

Kielitaidon puutteet olivat läsnä miltei jokaisessa vastauksessa. Tämä koettiin asiantuntija tahoilta suurimpana yksittäisenä haasteena kautta linjan niin työllistymisessä, kuin osallisuudessa.

*”Osalla on kyllä selkeästi opintoihin ja tulevaan ammattiin tai asuinpaikkakuntaan liittyviä suunnitelmia ja tavoitteita, harrastavat mieluisia asioita jne. Yleisemmällä tasolla kielitaidottomuus on jo tekijä, joka rajaa elämää. Eli mahdollinen elämän kulun ohjaaminen tapahtuu suppeiden vaihtoehtojen maailmassa.”*

*”Lainsäädäntö kai osittain sysää opiskelijoita mm. siihen tilanteeseen, että päädytään tukien ym. vuoksi opiskelemaan jotain, jota ei täysin edes ymmärretä. [...] Kielen*

*oppimisen ja yhteiskuntaan mukaan pääsemisen kannalta olisi erittäin tärkeää kohdata kanta suomalaisia muuallakin kuin oppilaitoksessa/virastoissa. Ja kyllähän tätä eriytymistä omaksi ryhmäksi tapahtuu muutenkin, meidänkin oppilaitoksessa kanta suomalaiset alkavat olla selkeä vähemmistö. Näin se tässä yhteiskunnassa helposti menee.”*

Kielitaidon puutteiden nähtiin johtavan työttömyyteen, elämän rajautumiseen, yksinäisyyteen, segregatioon, itseilmaisun puutteeseen, avun saamisen puutteeseen, viranomaisten väärinkäsityksiin, ymmärtämättömyyteen laista, säädannöistä ja normeista, sekä elämään suppeiden vaihtoehtojen maailmassa.

Riittämätön kielitaito myös ohjaa opiskelijoita opiskelemaan tutkintoa, jonka sisältöä he eivät täysin ymmärrä. Osalla opiskelijoista oppimisen kerrottiin tapahtuvan pääasiassa mallintamisen kautta, koska sanallisia ohjeita oli vaikea ymmärtää. Tästä johdettiin ajatus siihen, miksi palvelualat olivat niin suuressa roolissa maahanmuuttajien työllistymisessä. Tehtävät ovat rutiininomaisia, ja niitä on helppoa toistaa.

Itse työllistymiseen tällä ei koettu olevan negatiivista vaikutusta. Opiskelijoiden työnäkymät nähtiin valmistumisen jälkeen joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta hyvinä, ja työmotivaatio oli selkeästi hyvä. Haastateltavien mukaan useat opiskelijat halusivat tehdä töitä, eivätkä halunneet jäädä tukien varaan elämään.

Työllistymistä edistävät myös erilaisten rekrytointifirmojen säännölliset käynnit kouluilla, sekä harjoitteluista saadut kontaktit. Ajoittain työnantajat palkkaavat myös kieltä osaamattomia työntekijöitä ahkeruuden ja asenteen perusteella.

Toiminnallinen oikeus ei erottele kuitenkaan kieltä omaksi kategoriakseen. Tämä puute tekee vastauksien tuloksien tulkinnasta tässä viitekehyksessä ajoittain haastavaa.

Selkeämmistä tuloksista voidaan kuitenkin sanoa, että Suomessa sosiaaliset ja yhteiskunnalliset rakenteet eivät edistä vieraantumista, deprivatiota, tai marginalisaatiota. Maahanmuuttaja-opiskelijoilla on käytössään samat palvelut kuin kanta suomalaisilla. Yhteiskunnan rakenteet eivät marginalisoi heitä. Rakenteet eivät myöskään ylläpidä eksklusiota, eikä yhteiskunnan rakenteissa ole nähtävissä asioita, jotka pyrkisivät vieraannuttamaan heitä.

*”Heillä (opiskelijoilla) on erilaisia opiskelun suunnitteluun liittyviä tapaamisia (Hok-keskustelu, erityisen tuen suunnittelu, opiskeluhuollon tapaamiset ja muut ohjauskeskustelut), joissa heidän mielipidettään kuullaan. He osallistuvat terveystarkastuksiin, opiskeluhuollon muihin ohjauksiin (psykologin ja kuraattorin tapaamiset tarvittaessa), joissa tulevat kuulluksi. Opiskelijalla on mahdollisuus osallistua opiskelijakunnan toimintaan, mentorointitoimintaan ja muuhun oppilaitoksessa järjestettävään osallisuutta lisäävään toimintaan.”*

*”Opiskelu on tärkeä osa kotoutumista ja yhteiskuntaan kuulumista useimmille. Jotkut kokevat olevansa yksinäisiä, mutta heitä on vain murto-osa. Monella on oman etnisen taustan yhteisö, jossa solmitaan ystävyysuhteita. Kanta suomalaisten kanssa on jonkin verran ystävyysuhteita. Yhteiskunnan palveluita käytetään aktiivisesti (erit. Sote ja koulutus). [...] Opintoihin kuuluu yhteiskunnassa toimimisen opintoja, joten se tukee sopeutumista ja tiedon saantia palveluista. Yhteistyötä tehdään ulkopuolisten toimijoiden kanssa, esim. projektit, joissa tarjotaan tukipalveluita opiskelijoille.”*

Maahanmuuttajat elävät kuitenkin kiistatta toiminnallisessa epätasapainossa, sekä ovat jossain määrin marginalisoituneet. Useat kokevat vaihtoehtonsa suppeiksi, ja elävät koulun ja kodin välistä elämää. Maahanmuuttajille suunnatut hankkeet eivät aina edistä heidän vaihtoehtojaan, eivätkä luo tarvittavia kontakteja kantaväestöön.

Tämä johtuu kielitaidon puutteesta. Pääosin toiminnallista epäoikeudenmukaisuutta aiheuttava tekijä on siis riittämätön kielitaito. Opinnäytteen tuloksissa ei kuitenkaan

voida ottaa kantaa siihen, onko yhteiskunnan tarjoama kielitaidon koulutus nimenomaan se tekijä, joka aiheuttaa toiminnallista epäoikeudenmukaisuutta, koska tätä ei tutkittu. Vastauksista kävi kuitenkin ilmi selkeästi, että kielikoulutusta edistäviä hankkeita oli riittävästi, ja opiskelijoita ohjattiin niihin viranomaisten taholta.

Myös positiivisia kokemuksia jaettiin. Useat maahanmuuttajat onnistuivat koulutuksessa, ja työllistyivät nopeasti. Joidenkin kerrottiin myös jatko-kouluttautuvan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.

Toiminnallisen oikeuden viitekehyksen kautta voidaan kuitenkin sanoa, että kielitaidottomuus aiheuttaa toiminnallista epäoikeudenmukaisuutta, joka on merkittävin tutkimustulos.

## **7 Opinnäytetyön johtopäätökset**

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut löytää vastauksia siihen, kuinka asiantuntijat kokevat maahan muuttaneiden opiskelijoiden osallisuuden ja työllistymisen.

Osallisuuden toteutuminen on monitulkintaista. Osallisuuden nähtiin toteutuvan yhteiskunnan rakenteissa, ja palvelut tarjottiin kaikille opiskelijoille. Tässä mielessä maahanmuuttajien osallisuus on hyvää, ja riittävää. Kielimuuri kuitenkin estää opiskelijoita täysin ymmärtämästä palveluiden sisältöä, joka johtaa siihen, ettei näitä palveluita ymmärretä aina täysin hyödyntää.

Kielen heikko osaaminen heijastuu siis yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Kielitaidon puute nähdään yleisimmin haasteena sekä työllistymisessä että osallisuudessa, mutta kielitaidon puutetta ei pystytä selittämään opetuksen puutteella, tai sen huonolla

tarjonnalla. Opiskelijat ymmärtävät, että heillä on mahdollisuus kielitaidon opiskeluun, mutta tähän motivoituminen vaikuttaa olevan suurempi tekijä kuin itse opetus. Motivaation vähyys on kuitenkin yksilötekijä, joka on itsessään jatko tutkimuksen aihe.

Vaikuttaakin siltä että, että Suomessa yhteiskunnan rakenteet ylläpitävät suomen kielen oppimista, mutta tähän tulee olla halu myös yksilötasolla, joka ei ole yhteiskunnan vastuulla.

Kielen luomat haasteet voidaan nähdä myös työllistymisessä. Palvelualan työnantajat tarvitsevat työvoimaa, ja ovat tuloksien perusteella valmiita käyttämään myös kielitaidotonta työvoimapoolia. Tämän kuitenkin nähdään ulottuvan ainoastaan rutiininomaisempiin töihin, joka rajoittaa maahanmuuttajien työllisyystilannetta harvempiin vaihtoehtoihin.

Rutiininomaisiin töihin ajautuminen ei kuitenkaan tue yksilötasolla maahanmuuttajien haaveita, joita heillä tulevaisuudestaan on. Kuten haastattelujen tuloksista käy ilmi, maahanmuuttajilla on haaveita unelma-ammattista, sekä toiveita tulevasta asuinkunnastaan. Kun joudutaan tyytymään rutiininomaisempiin ja yksinkertaisempiin töihin, myös työvoiman liikehdintä on hitaampaa.

Maahanmuuttaja ei pysty myymään osaamistaan, jota hänellä mahdollisesti on, koska ei pysty kommunikoimaan sitä työnantaja tahoille.

Tärkein johtopäätös tuloksista on se, että kielellisen ympäristön vieraus estää osallisuutta, mutta ei juurikaan työllistymistä, jos ajatellaan mitä tahansa työtä.

## 8 Pohdintaa

### 8.1 Toiminnallisen oikeuden viitekehys

Tarkastellessa tuloksia toiminnallisen oikeuden viitekehyksessä, haaste oli luokitella opiskelijoiden pulmia oikeiden otsikoiden alle. Oli esimerkiksi esitettävä kysymys ovatko kielen haasteet osa toiminnallista vieraantumista vai toiminnallista deprivaatiota. Vieraantumisesta puhuttaessa ympäristöstä vieraannutaan sosiaalisten rakenteiden kautta. Deprivaatiossa sosiaalinen ympäristö ylläpitää vieraantumista. Koska kieli on olennainen osa ympäristöä varsinkin digitaalisessa maailmassa, oli punnittava ylläpitääkö suomenkielinen ympäristö deprivaatiota, vai vieraannutaanko ympäristöistä siksi koska se on suomenkielinen.

Erot ovat hienovaraisia. Samoin vastausten tulkinnassa oli otettava huomioon vapaaehtoinen segregatio. Esimerkiksi se, että kieltä ei haluta oppia, tai ettei töitä haluta tehdä, vaikka siihen on mahdollisuus. Tuloksia analysoidessa kävikin selväksi, että paitsi yhteiskunnan tuote, osallisuus on myös subjektin oma-aloitteisuuden varassa. Yksilö on osa yhteiskuntaa, ja yhteiskunta on rakennettu yksilöä varten. Sääntöihin on sopeuduttava. Sopeutumattomuus johtaa vieraantumiseen.

Tämän huomion valossa on pohdittava toiminnallisesta oikeudesta vapaaehtoista luopumista.

### 8.2 Kielitaito ja osallisuus

Pakolaisilla, paluumuuttajilla, ja joissain tapauksissa turvapaikanhakijoilla on oikeus samaan peruskoulutukseen kuin suomalaisilla. Tämän lisäksi maahanmuuttajille on tarjolla kieliopintoja, joissa harjoitellaan puheen ja tekstin ymmärtämistä, puhumista, kirjoittamista, rakenteita ja sanastoa.

Perusopetuksen jälkeen maahanmuuttaja voi hakeutua jatko-opintoihin. Näihin kuuluvat ammatilliset opinnot, lukio, sekä ammattikorkeakoulu. Ammatillisiin opintoihin ja lukioon voi hakeutua myös harkinnanvaraisesti, vaikka peruskoulun päättötodistus puuttuisi (Kielitutkintolaki, 964/2004 6§).

Ammatillisessa tai lukiokoulutuksessa on läpäistävä kielikoe, jossa testataan riittävä suomen kielen taito, jotta opiskelu on mahdollista. Lähtökohtaisesti tämä oppinäytetyö ei lähtenyt selvittämään kielitaitoa tai alleviivaamaan sitä haastattelukysymyksissä. Tämä johtui siitä, että asiantuntijat, joita haastateltiin, työskentelivät ammattioppilaitoksessa, jolloin oletus on että kielitaito on riittävä. Muilla aloilla työskenteleviltä asiantuntijoilta kysyttiin vain maahanmuuttajien osallisuudesta.

Kielitaidon puutteet olivat kuitenkin läsnä miltei jokaisessa vastauksessa. Tosiasia, että jotkut opiskelijat eivät tiedä mitä opiskelevat, tai edes miksi, nostaa esiin monia kysymyksiä. Onko tarjottu kielikoulutus niin heikkotasoisia, että se ei riitä? Vai eivätkö maahanmuuttajat vain halua opiskella?

Johtopäätösten tekeminen ei ole helppoa. Maahanmuuttajille on tarjolla runsaasti kielikursseja. Useampi kuin yksi vastaus, joka käsitteli kielen luomia haasteita, jatkui usein sivulauseella, jossa todettiin, ettei kieltä haluta oppia. Kursseilta jäädään pois, eikä niille enää saavuta.

Tämän voitaisiin tulkita olevan vapaaehtoista segregaatiota. Toiminnallisen oikeuden viitekehyksestä käsin kyse on tietoisesta erkaantumisesta yhteiskunnasta. Tähän voi vaikuttaa se, että useat asiantuntijat kertoivat opiskelijoiden kokevan, että heidät väännetään väkisin osaksi yhteiskunnan rakenteita, mutta ei aidosti osallisiksi. Tämä tulos on vaikea sijoittaa toiminnallisen oikeuden teoriaan. Vastauksen mukaan oikeus kyllä tapahtuu, mutta väärällä tavalla. Tähän varmasti vaikuttaa lähdön syyt

kotimaasta, sekä yllättävä muutos, jonka yksilö joutuu kokemaan vieraalla maaperällä.

Aineistossa merkille pantavaa kieltä käsittelevissä vastauksissa oli vastaajan orientaatio. Eri tahoilla opetuksen ja maahanmuuton parissa työskentelevillä asiantuntijoilla oli hyvin erilainen näkemys opintojen onnistumisesta. Siinä missä yksi näki kielitaidon, kuullun ymmärtämisen ja luetun ymmärtämisen riittävänä, toinen näki opiskelijoiden elävän suppeiden valintojen maailmassa, jossa kielitaidottomuus rajaa elämää.

### 8.3 Yhteiskunnallinen osallisuus

Maahan muuttavan opiskelijan osallisuutta on vaikea mitata, mutta jos joku luotettava mittari olisi otettava käyttöön, se olisi kotoutuksesta säädetty laki. Vaikka ei ole mielekästä ajatella, että lain täytyessä ihminen on jollain lailla kokonainen, on se hyvä lähtökohta.

Huomioon tulee kuitenkin ottaa, että vieraaseen kulttuuriin juurtuminen on aikaa vievä prosessi. Vaikuttaa siltä, että tätä prosessia määrittävät pääasiallisesti yksilötekijät, kuten kotimaa, saatu pohjakoulutus, kulttuuri, olosuhteet, yleinen terveydentila sekä kontaktit Suomessa.

Kotoutussuunnitelma pyrkii ottamaan näitä aspekteja huomioon. Maahan tullessa maahanmuuttajalle luodaan henkilökohtainen ja yksilöstä kumpuava kotoutussuunnitelma, sekä myönnetään peruspalvelut.

Jos maahanmuuttaja kieltäytyy ilman pätevää syytä kotoutumissuunnitelman laatimisesta, sen tarkistamisesta tai osallistumasta kotoutumissuunnitelmassa sovittuihin toimenpiteisiin, hänen oikeuttaan työttömyysetuuteen voidaan rajoittaa. (Laki kotoutuksen edistämisestä 1386/2010 17§).



Kotoutussuunnitelman pääasialliset painopisteet ovat kielen oppimisella, sekä työllistymisellä. Tätä pyritään tukemaan varsinkin koulutuksen aikana.

Jokaiselle opiskelijalle käydään läpi myös Suomen lainsäädäntö, tavat ja kulttuuri. Opiskelijat ovat myös tietoisia seksuaalisesta tasa-arvosta, sekä palveluista, joita heillä on käytössään. Jos näiden ymmärrys on vähäistä, oppilaitokset järjestävät tulkkauspalveluita, joissa asiat käydään uudelleen läpi.

Oppilaitokset pyrkivät myös ottamaan huomioon vieraita kulttuureita. Esimerkiksi ravintola-alan opetussuunnitelmia pyritään muokkaamaan siten, että opiskelijat voivat valmistaa harjoituskeittiössä kotimaansa ruokia. Myös työvaatetusta huomioidaan lainsäädännön rajoissa.

Opintosuunnitelmissa näkyy myös uskonnolliset asiat. Opiskelijoilla on mahdollisuus rukoushetkeen, ja heille on järjestetty tilat tätä varten. Muslimimaista tulleiden pyhäpäivä on perjantai, tätä on pyritty huomioimaan opintosuunnitelmassa sen mukaan kuin se on mahdollista.

Vaikuttaakin siltä, että tietoa yhteiskunnan laeista, normeista ja palveluista pyritään aktiivisesti jakamaan opiskelijoille. Yhteiskunta huomio myös kulttuuritaustaa niissä puitteissa kuin se on mahdollista. Jokainen asiantuntijoista myös kertoi vastauksissaan, että tätä tehdään aktiivisesti, eikä kerrat rajoitu vain yhteen tai kahteen.

Toiminnallisen oikeuden näkökulmasta tästäkään prosessista on vaikeaa löytää epäoikeudenmukaisuutta. Toiminnallinen oikeus toteutuu, mutta tämä ei selkeästi vastaa yksilön tarpeeseen. Väistämättä jatko-ajatus on myös se, onko toiminnallinen oikeus riittävä teoria yksilön oikeuksista.

Tämä ajatus juontuu siitä, että yksilötasolla osallisuudessa oli suuria eroja. Eniten toistuva vastaus oli, että opintoihin oli hakeuduttu olosuhteiden pakosta.

Motivaationa toimivat joko tuet, tai viranomaisen määräys. Joten tässä tapauksessa olisi tulkittava, että yhtäläinen yhteiskunnallinen osallisuus tuottikin vieraantumista, joka on omituinen kehäpäätelmä.

#### 8.4 Yksilön osallisuus

Edellisestä luvusta on helppo lukea, että Suomen kotoutusohjelman puitteet ja lainsäädäntö toteutuvat opiskelumaailmassa. Toiminnallisen oikeuden kannalta tämä on tärkeää, sillä teorian juuret ovat yhteiskunnallisessa ja sosiaalisessa eksklusiossa. Ainakaan yhteiskunnallista eksklusiota ei vastauksista havaittu, ja asiantuntijoiden haastattelun perusteella maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa työskentelevät täyttävät yhteiskunnan vaatimukset.

Tarkastellessa haastattelun tuloksia yksilötasolla tilanne on kuitenkin monimutkaisempi.

Vaikka opiskelijat on otettu osaksi yhteiskunnan rakenteita, osallisuuden puute henkilökohtaiseen elämään vaikuttaa epäselvältä. Opiskelijoiden kielitaidon hidasta kehittymistä selitettiin vastauksissa useaan kertaan sillä, että he ovat syrjäytyneitä. Henkilökohtainen elämä on koulun ja kodin välillä, ja harrastuksia ei ole, tai ei ymmärretä mahdollisuuksia mitä voisi harrastaa.

Esimerkiksi urheiluun keskittyvien hankkeiden tehokkuutta kritisoitiin.

Maahanmuuttajien urheiluryhmät koostuivat usein maahanmuuttajista, eivätkä ne tehneet selväksi voiko kanta suomalaiset osallistua niihin. Tämä toimi myös toisinpäin. Kanta suomalaisten avoimet urheiluryhmät eivät ehkä olekaan niin avoimia maahanmuuttajille.

Yleisesti ottaen henkilökohtaisten kontaktien puute kantaväestöön nähtiin merkittävänä ongelmana, joka toistui useasti vastauksissa. Suomalainen tyttöystävä tai vaimo, sekä yleisesti kontaktit kantaväestöön koettiin kieltä edistävänä asiana,

sekä merkittävänä osallisuuden edistäjänä. Samoin etnisen taustan yhteisöt olivat merkittäviä osallisuuden lisääjiä, sillä niissä jaetaan tietoa, sekä solmitaan ystävyysuhteita.

Vastausten perusteella voidaan arvioida, että jos kontaktit kantaväestöön rajoittuvat vain oppilaitoksessa tapahtuvaan vuorovaikutukseen, oli tietoisuus palveluista, mahdollisuuksista ja tulevaisuudennäkymistä heikkommat. Kaksi kyselyyn osallistunutta haastateltavaa kertoi kanta suomalaisten olevan vähemmistö heidän oppilaitoksissaan, joka vaikeuttaa sosiaalisia kontakteja entisestään.

Yksi osallisuuteen merkittävästi vaikuttava tekijä vastausten perusteella oli näkemys tasa-arvosta. Joidenkin naispuolisten opiskelijoiden kerrottiin jäävän valmistumisen jälkeen kotiin, sillä heidän kulttuurikäsitteensä mukaan miehen tehtävä oli elättää perhe. Tässä vastaukset painottuivat kuitenkin mielenkiintoisella tavalla, sillä naiset kokivat työn tekemisen erittäin arvokkaana asiana, ja kokivat että sellaista asiaa kuin turha työ ei ollut olemassa. Päätös olla kotona on siis tietoinen valinta, joka mahdollisesti selittää osittain johdannossa esiteltyjä naisten työttömyyslukuja.

## 8.5 Lopuksi

Aihetta lähestyessä toiminnallisen oikeuden teoria vaikutti pätevältä. Tämä ajatus syntyi halusta selvittää, tapahtuuko maahanmuuttajien segregaatio jo yhteiskunnallisella tasolla.

Aineiston analysointi puhtaasti toiminnallisen oikeuden viitekehyksessä oli kuitenkin haastavaa. Viitekehyksen otsikoiden mukaiset kuvaukset eivät ota tarkkaan ottaen kantaa kielellisiin ympäristöihin, ja ne käsittelevät toiminnallista epätasapainoa sosiaalisina tiloina, joita ohjaavat asenteet, normit, kulttuuri ja muut tyyppilliset yhteiskunnallisesti hegemoniset rakenteet.

Siksi aineiston analyysissä sovellettiin toiminnallisen oikeuden teoriaa silloin, kun se pystyttiin sitomaan vastauksiin, muuten aineistoa lähestyttiin perinteisen sisällön analyysin avulla.

Vastauksia analysoidessa oli kuitenkin hyvin vaikeaa linkittää ilmiötä toiminnallisen epäoikeuden teoriaan. Suomi ei lähtökohtaisesti syrji maahanmuuttajia rakenteellisesti. Jos tätä tapahtuu, se johtuu todennäköisesti resurssien puutteesta.

Teoria myöntää, että sen pätevydessä on variaatiota sosiokulttuurisessa kontekstissa (Nilsson ym. 2014), eikä teoria ole vielä valmis. Teorian lähtökohta siitä, että yhteiskunta ei mahdollista yksilön osallistumiseen hänelle merkittävään toimintaan, joka johtaa toiminnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen ei päde tämän tutkimuksen tuloksiin.

Varovaisesti sanoisin, että toiminnallinen oikeudenmukaisuus tapahtuu suomalaisessa yhteiskunnassa. Mutta se ei tapahdu aina yksilötasolla, joka on ristiriidassa tulosten kanssa. Toiminnallisen oikeuden teoria ei tarjoa selitystä siihen, miksi yksilö kieltäytyy oikeudestaan palveluihin, kielen oppimiseen, ja yhteiskuntaan osallistumiseen.

Mielenterveyden ja kasvun haasteet tarjoavat tähän joitakin ajatuksia. 2017 toteutetun nuorisobarometrin mukaan (Nuorisobarometri, 2017) nuorten suhtautuminen oppimiseen ja koulutukseen oli läpi linjan myönteistä. Koulu koettiin hyödyllisenä, ja koulutusta haluttiin saada. Tämä tuntuisi pätevän myös maahanmuuttajaopiskelijoihin.

Sen sijaan koulun ei koettu hyödyttävän sosiaalisia taitoja, ja suuri osa opiskelijoista hankki nämä taidot koulun ulkopuolelta. Syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret kokivat juuri sosiaalisten taitojen puutteen johtavan syrjäytymiseen. Samaa

voidaan sanoa tämän opinnäytetyön tuloksista, vaikka otanta ei suuri olekaan. Heikot suhteet kanta suomalaisiin johtavat syrjäytymiseen.

Yhteiskuntaa tai koulutuslaitoksia tästä tuskin voidaan syyttää. Vaikka koulu ja yhteiskunta lisääkin yhteenkuuluvuuden tunnetta, ystävyysuhteet tapahtuvat yksilötasolla. Näitä ei voida pakottaa, vaikka niiden solmimiseen voidaankin antaa eväitä.

Arvio maahanmuuttajien yksilötason syrjäytymisestä ja sen luomasta eksklusiosta on kuitenkin vain - arvio. Samankaltaisuuksia näiden ryhmien väliltä joka tapauksessa löytyy. Molemmilla ryhmillä vaikuttaisi olevan riittävä pääsy palveluihin ja opiskeluun, silti yhteiskunnasta jättäytyään pois.

Painotus eroja totta kai on, maahanmuuttajien tapauksessa yksi tekijöistä on kieli, suomalaisilla syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla kyvyttömyys solmia sosiaalisia suhteita.

Viimeinen kuitenkin on suuri yhteinen tekijä, vaikka sen vaikutukset saattavat olla toisessa ryhmässä suuremmat kuin toisessa.

## 8.6 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön eettisyyteen pyrittiin kiinnittämään jatkuvaa huomiota koko prosessin ajan. Tutkimuksessa on noudatettu tieteen eettisiä käytäntöjä, ja kunnioitettu autonomiaa ja ihmisarvoja. Opinnäytetyön tekijä on hankkinut luvat tiedonantajilta, ja kertonut selkeästi haastattelujen tarkoituksen.

Aineisto on analysoitu siten, että yksittäistä ihmistä ei voi tunnistaa siitä.

Haastateltavien nimiä, sukupuolta tai organisaatiota ei tutkimuksessa ole tuotu esille (Hirsjärvi ym. 2001). Haastatteluun osallistuvilla oli missä tahansa tilanteessa oikeus perua haastattelu, tai jättäytyä pois tutkimuksesta.

Haastattelut toteutettiin sähköpostitse sekä kasvokkain ja litteroitiin opinnäytteen tekijän tietokoneelle. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto tuhottiin.

## 8.7 Jatkotutkimuksen aiheita

Haastattelut tuottivat useita lisäkysymyksiä. Pällimmäisenä näistä oli ammattikoulujen kielikokeiden taso ja yhtenäisyys. Jos lain mukaan ammattikouluun pääsyvaatimuksena on riittävä kielitaito, miksi kielen haasteista raportoitiin niin paljon? Olisi syytä tutkia mittaavatko kielikokeet riittävän hyvin kielitaitoa.

Edelliseen liittyen myös yksilön motivaatio kielen oppimiseen on hyvä kysymys. Mikä motivoi oppimaan kieltä, ja mikä ei?

Myös maahanmuuttajien interaktio kantaväestön kanssa sosiaalisessa mediassa tarvitsee tarkastelua. Koska sosiaalinen media on pikemminkin viestinnän standardi kuin vaihtoehto, olisi hyvä selvittää lähentääkö tämä alusta maahanmuuttajia suomalaisten kanssa.

Tutkimuksen aikana heräsi kysymys, kuinka maahanmuuttajien integraatiota kehittävät hankkeet onnistuvat hankkeiden vetäjien mielestä. Mitkä keinot koetaan tehokkaiksi, ja mitkä eivät toimi? Tämänkaltaisessa tutkimuksessa olisi syytä ottaa huomioon myös maahanmuuttajien kotimaa, ja luokitella tuloksia tämän perusteella. Kuten aiemmin on käynyt ilmi, työllisyys ja osallisuus linkittyvät tilastollisesti kotimaahan, mutta selkeää syytä tähän ei ole.

## Lähteet

Fornaro, 2018. Immigrant entrepreneurship in Finland. s.2. Viitattu 06.01.2019.

<https://www.sttinfo.fi/data/attachments/00889/6783cec5-a2e8-4fee-8571-e83b20d1e401.pdf>

Kotoutumislaki 1386/2010. Laki kotoutuksen edistämisestä. Viitattu 23.01.2019.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2010/20101386>

Kielitutkintolaki 964/2004. Laki yleisistä kielitutkinnoista. Viitattu 16.01.2019.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2004/20040964>

Anneli Miettinen, väestöliitto.

[http://www.vaestoliitto.fi/tieto\\_ja\\_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/](http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/) Viitattu 13.11.2018

Valtion Nuorisoneuvosto, Nuorisobarometri, 2017. Viitattu 20.01.2019

<https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2017/>

Tilastokeskus, 2017. Työllisyys ja työttömyys vuonna 2017. Viitattu 22.11.2018

[https://www.stat.fi/til/tyti/2017/13/tyti\\_2017\\_13\\_2018-04-12\\_kat\\_002\\_fi.html](https://www.stat.fi/til/tyti/2017/13/tyti_2017_13_2018-04-12_kat_002_fi.html)

Maahanmuuttovirasto, 2019. Viitattu 21.01.2019. <http://tilastot.migri.fi/#decisions>

Durocher, Gibson & Rappolt, 2014. Occupational Justice: A Conceptual Review, Journal of Occupational Science, 21:4, 418-430. <https://janet.finna.fi>, EBSCO.

Hocking, 2017. Occupational justice as social justice: The moral claim for inclusion, Journal of Occupational Science, 24:1, 29-42. <https://janet.finna.fi>, EBSCO.

Fathi, El-Awad, Reinelt & Petermann, 2018. A Brief Introduction to the Multidimensional Intercultural Training Acculturation Model (MITA) for Middle

Eastern Adolescent Refugees, International Journal of environmental research and public health, 5-7. <https://janet.finna.fi>, EBSCO.

Gadeberg, Norredam 2016. Urgent need for validated trauma and mental health screening tools for refugee children and youth. European Child & Adolescent Psychiatry, 930-931. <https://janet.finna.fi>, EBSCO.

Essink-Bot, Deville, Gerritsen, Stronks, 2015. Health changes of refugees from Afghanistan, Iran and Somalia: the role of residence status and experienced living difficulties in the resettlement process. Oxford University Press, 1-2.  
<https://janet.finna.fi>, EBSCO.

Nilsson, Townsend, 2010. Occupational Justice—Bridging theory and practice. Scandinavian Journal of Occupational Therapy, 64-70. <https://janet.finna.fi>, EBSCO.

Tuomi & Sarajärvi 2002, 88

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15-16, 25-28, 66, 160-161, 186. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kunelius, 2009. Viestinnän Vallassa, s.210. WSOY.

Lauri Lyly, 2018. Maahanmuuttajien työllistyminen. Viitattu 22.10.2018  
<https://vnk.fi/documents/10616/339615/Liite+3+-+Lyly.pdf/d643ffa3-1284-4feb-ba47-df5b968652de/Liite+3+-+Lyly.pdf.pdf>

Larja & Sutela, 2015. Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste lähes samalla tasolla kuin suomalaistaustaisilla – naisilla enemmän vaikeuksia työllistyä. Artikkel. Viitattu 02.11.2018.  
[https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art\\_2015-12-17\\_001.html](https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-12-17_001.html)

Labour.fi, viitattu 22.10.2018



Laitinen, Jukarainen Boberg, 2016. Maahanmuutto & turvallisuus – arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle. S. 6, 35-37. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta.

Nilsson, Townsend, 2010. Occupational Justice—Bridging theory and practice, Scandinavian Journal of Occupational Therapy. 17: 57–63. <https://janet.finna.fi>, EBSCO.

Hirsjärvi, Hurme, 2000. S. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö, Gaudeamus.

Kielhofner, G., & Burke, J. P. 2008. A model of human occupation. s. 572. Lippincott William and Wilkins.

## Liite 1

Suostumuslomake

Opinnäytetyön suostumuslomake

Suostumuslomake opinnäytetyön haastattelua varten

Minua on pyydetty osallistumaan yllämainittuun opinnäytetyön tutkielmaan. Olen perehtynyt opinnäytetyön sisältöön, tarkoitukseen ja tavoitteisiin sekä ymmärrän, mistä tässä opinnäytetyössä on kysymys. Olen myös tietoinen mahdollisuudesta esittää tutkielman tekijöille kysymyksiä.

Suostun osallistumaan haastatteluun vapaaehtoisesti ja tiedän, että minulla on mahdollisuus kieltäytyä siitä sekä perua suostumukseni, milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Haastattelun tuloksia saa käyttää opinnäytetyötä varten niin, ettei henkilöllisyyteni ole tunnistettavissa missään vaiheessa.

Ymmärrän, että tiedot käsitellään luottamuksellisestikoko tutkielmaprosessin ajan.

---

Tutkittavan nimi

---

Tutkittavan puhelinnumero

Päiväys

Paikka

Allekirjoitus

---

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus

---

Nimenselvennykset

---

Päiväys

Paikka

## **Liite 2**

Kysymykset

### **Osallisuus**

Pystyvätkö opiskelijat ohjamaan oman elämänsä kulkua?

Tuntevatko opiskelijat olevansa osa yhteiskuntaa?

Saavatko opiskelijat tarpeeksi tietoa suomalaisista normeista ja kulttuurista?

Ymmärtävätkö opiskelijat mitä palveluita heillä on käytössään?

Tulevatko opiskelijat mielestään kuulluksi?

Rajoittaako suomalainen yhteiskunta tai lainsäädäntö merkittävästi opiskelijoiden osallisuutta?

### **Työkyky**

Minkälaisena arvioisit opiskelijoiden suhteen työelämään tällä hetkellä?

Entä työelämän suhteen opiskelijoihin?

Miksi arviosi mukaan palveluala on niin suuressa roolissa opiskelijoiden työllistäjänä?

Kuinka näet heidän motivaationsa työn tekemiselle?

Minkälaiset edellytykset heillä on työllistymiselle valmistumisen jälkeen tai jo opintojen ohessa?

Mikä on suurin yksittäinen syy työllistymisen haasteille?